

**F. M. DOSTOYEVSKI'NİN ‘‘ÖLÜ EVİNDEN ANILAR’’, A. P. ÇEHOV’UN
‘‘SAHALİN ADASI’’ VE V. ŞUKŞİN’İN ‘‘KIZIL KARTOPU’’ ESERLERİNDE
TUTUKLU PSİKOLOJİSİ**

**PRISONER PSYCHOLOGY IN ‘‘THE HOUSE OF THE DEAD’’ BY F.M.
DOSTOYEVSKY, ‘‘SAKHALIN ISLAND’’ BY A.P. CHEKHOV AND ‘‘SNOWBALL
BERRY RED’’ BY V. SHUKSHIN**

**ПСИХОЛОГИЯ ЗАКЛЮЧЁННОГО В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ Ф.М.
ДОТОВЕВСКОГО ‘‘ЗАПИСКИ ИЗ МЁРТВОГО ДОМА’’, А. П. ЧЕХОВА
‘‘ОСТРОВ САХАЛИН’’ И В. ШУШКИНА ‘‘КАЛИНА КРАСНАЯ’’.**

Nuray ŞAHİNKAYA*

ÖZET

Bu çalışmada, Dostoyevski döneminden itibaren tutuklu psikolojisi, tutukluların karışlaştıkları zorluklar ve bunların ruh dünyalarına nasıl yansıdığı, F. M. Dostoyevski'nin ‘‘Ölü Evinden Anılar’’, A. P. Çehov'un ‘‘Sahalin Adası’’ ve V. Şukşin'in ‘‘Kızıl Kartopu’’ eserleri üzerinden incelenerek anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sahalin Adası, Ölü Evinden Anılar, Kızıl Kartopu, tutuklu psikolojisi, F. M. Dostoyevski, A. P. Çehov, V. Şukşin

ABSTRACT

In this study, prisoner psychology since the period of Dostoyevsky, challenges that prisoner experience and how these affect their psychology are analyzed through the works of ‘‘The House of the Dead’’ by F.M. Dostoyevsky, ‘‘Sakhalin Island’’ by A.P. Chekhov and ‘‘Snowball Berry Red’’ by V. Shukshin.

Key Words: Sakhalin Island, The House of The Dead, Snowball Berry Red, prisoner psychology, F. M. Dostoyevsky, A. P. Chekhov, V. Shukshin

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается психология, трудности и духовный мир заключённого по романам Ф. М. Достоевского ‘‘Записки из мёртвого дома’’, А. П. Чехова ‘‘Остров Сахалин’’ и В. Шукшина ‘‘Калина красная’’.

Ключевые слова: Остров Сахалин, Записки из мёртвого дома, Калина красная, Ф. М. Достоевский, А. П. Чехов, В. Шукшин.

Prof. Zimbardo tarafından 1971 yılında Stanford Üniversitesi'nde gerçekleştirilen, mahkumların hapis psikolojisi üzerine yapmış olduğu ve aslında iki haftalık olarak tasarlanan, ancak sadece altı gün sürdürülebilen bir benzetim çalışmasında; Hapishane hayatı psikolojisinin yansıtıldığı bu çalışmaya gönüllü olarak katılan üniversite

---

*Rusça Öğretmeni, Trakya Üniversitesi, Edirne, TÜRKİYE.

öğrencilerinin sadece birkaç gün içinde, gardiyanların sadist, mahkûmların ise depresif olduğu ve aşırı stres belirtileri gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Mahkumlarda çeşitli şekillerde hayal kırıklığı ve çaresizlik duyguları başlar. Bir süre sonra mahkumlarda akut duygusal rahatsızlıklar, düzensiz düşünme, kontrol edilemeyen ağlama ve öfke nöbetleri başlar. Öyle ki, akıllı, ruhen sağlıklı, "sıradan" insanlar çok hızlı bir şekilde kötülük failleri haline gelebilir.

Ülkemizin ünlü ceza hukuku avukatlarından Faruk Erem'in "Adalet Psikolojisi" adlı kitabında belirtmiş olduğu üzere; Ceza hukukunda eski anlayışa göre hüküm giydikten sonra hapishaneye konulan suçlu, toplumun hem cezaya hem de unutmaya mahkum ettiği kimse idi. Hapishanelere içinde insanlar bulunmasına rağmen "Ölüler Evi" adını vermek gerçeği ifade ediyordu. Darağacından daha feci şekilde, insanları ruhen öldüren bu müesseselerin içindeki infaz sistemi bir işkenceden ibaretti. Her memlekette mahkumların devlete büyük ve lüzumsuz masraflara mal olduğu ve mahkumlara ne kadar az özen gösterilirse cezanın o kadar etkili olacağı fikri vardı. Bu nedenle gıdadan, hatta yaşamak için muhtaç oldukları hava ve ışıktan bile mahrum olan mahkumlar, ani olmasa bile yavaş yavaş öldüren bir cezaya mahkum edilmiş gibiydiler.

Hapishane duvarları içinde ruhen kaybolmuş, bozulmuş insanlardan oluşan bir topluluğun kendine has bir özelliği vardır. Cezaevinde geçen ilk günler, çevreye uyma, mahkumun kendi kendini dinlemesi, vicdan azabı, pişmanlık, zaman zaman gelip geçen ve bazen marazi bir şekilde yerleşen topluma karşı kin besleme duygusu, hapishane idaresi ile mahkumlar arasındaki ilişki, düşmanlık hissi, disiplin cezalarının doğurduğu tepki, küçük olayların mahkumları derinden derine sarsışı, cezaevlerinde ölümlerin doğurduğu kuvvetli heyecan, zaman zaman gelip geçen buhranlar, intihar vakaları, hapishanelerin doğurduğu psikozlar, dışarı ile olan ilişki, mektuplaşma, haber alamama, çalışma koşulları vb. nedenler mahkumun psikolojisini etkilemektedir.

Cezaevlerinde disiplinin egemen olması ve hükümlülere uygulanan kısıtlamalar, monoton yaşamın neden olduğu can sıkıntısı, yalnızlık, cezaevi görevlileri ve diğer mahkumlarca uygulanan şiddet, ciddi psikolojik sorunlara neden olmaktadır. Mahkumun kendisini toplum dışına itilmiş hissetmesi de ruhi bunalımların nedenlerindedir.

"Ölü Evinden Anılar", "Sahalin Adası" ve "Kızıl Kartopu" adlı her üç eserde de, tıpkı Stanford üniversitesinde yapılan araştırmada olduğu gibi, sadist ve depresif duygular sergileyen mahkumlara ve gardiyanlara rastlanılmaktadır. Mahkumlar arasındaki dayanışmayı kırmak için onlar arasından bazılarını ayrıcalıklar (özel yemek, özel hücre vb.) vermek, aralarına muhbir sokarak mahkumların birbirlerine güvensizliklerini sağlamak gibi.

Hapishane ve sürgün hayatında çok acı tecrübeler kazanan F. M. Dostoyevski, izlenimlerini "Ölü Evinden Anılar" adlı romanında betimler. Hapishane yaşamını, oranın koşullarını ve adetlerini anlatır. Kendisi de Sibirya'da geçen dört yıllık bir sürgün hayatı yaşayan Dostoyevski, söz konusu yapıtında yer alan ve onunla aynı kaderi paylaşan Goryançikov, Akim Akimiç ve Petrov gibi binlerce mahkumun iç dünyalarındaki aşağılanmaya, ezilmişliğe, dışlanmışlığa ve yalnızlığa karşı verilen mücadeleyi ve umut duygularını anlatır.

Eser, eşini öldürme suçuyla çektiği hapis cezası sonrası Sibirya'ya sürülmüş, orada Fransızca öğretmenliği yapan Aleksandr Petroviç Goryançikov'un, hapishanede tuttuğu notların anlatıcı tarafından okuyucuya aktarılmasıyla oluşturulmuştur.

Hava karardığında ağır, iğrenç kokan koşullara tıkanan, her çeşit insanın, her türlü suçun temsilcisinin bulunabileceği iki yüz elli kişilik cezaevinde, tutuklular sabretmeyi öğrenir. Sabırlı olmayı öğrenmek için hapisanede insanların çok zamanı olur. Tutukluların çoğu sürgün kürekçilerden ve sivillerden oluşur. *“Bunlar her çeşit mal mülküne el konulmuş, toplumdaki temelli dışlanmış, bir daha toplum içine giremeyeceklerinin kanıtı olarak yüzleri kızgın demirle dağlanmış mahkûmlardır.”*

Tutuklular arasında sıkça *“Bitik insanlarız bizler, özgürlük içinde yaşamayı bilemedik, şimdi çalış dur, sayılmak için sıraya gir... Ananın babanın sözünü dinlemedin, şimdi trampet sesiyle git gel bakalım.”* şeklinde konuşmalar geçer. Bu tür konuşmalar aslında onların çaresizliklerini ve işledikleri suçtan dolayı duydukları pişmanlığı yansıtan ifadelerdir.

Mahkûmlar arasında kendisini suçsuz bulanlar da vardır. Suçun felsefesi düşünüldüğünde, cezaevlerinin ve zorunlu çalışma kamplarının suçluları aslında ıslah etmediği, onları yalnızca cezalandırıp toplumu onların daha sonraki kötülüklerinden korumak ve toplumun huzurunu sağlamak için bu uygulamaya gidildiğini göstermektedir. Öte yandan zorunlu çalışma cezası, suçluda yalnızca kin, nefret, yasaklanmış hazlara aşırı bir tutku ve sorumsuzluk yaratmaktadır. Anlatıcı: *“Bu sistem insanın içinden yaşam gücünü çekiyor, ruhunu asileştiriyor, kişiliğini güçleştiriyor, ürkütüyor; sonra da ruhen bitmiş bir mumyayı, bir yarı deliyi ıslah edilmişliğin, pişmanlığın bir temsilcisi olarak karşımıza çıkarıyor.”* der.

Asi bir ruh haline bürünmüş yüzlerce mahkûmdan birisi de Petrov'dur. Petrov, cezaevi sorumlusu olan binbaşının uyguladığı kırbaç cezasına genelde ses çıkarmadan, kararlı bir şekilde boyun eğerken, bir keresinde kendisine verilen cezanın haksız olduğunu düşündüğü için öfkesini kontrol edemez ve binbaşını öldürme girişiminde bulunur. Anlatıcı sadece Petrov'u anlatırken değil, genel olarak tutuklulardan bahsederken de aynı konuya değinir. Günlük hayatta kendi halinde bir insanken, kimsenin etlisine sütlüsüne karışmadan yaşayıp giderken, herkes gibi sıkıntıları olsa da kaderine razı gelmiş bir insan, birden başı derde girdiğinde bıçağını kaptığı gibi düşmanına saplayabilir. Tuhaflik buradadır işte. Bir an kendini kaybederek yapılmış bir suçtur bu. Ancak sonrasında önüne geçen herkesi kesmeye başlar. Çünkü bu işi alışkanlık edinir. *“Tıpkı bir insanın sarhoş olması, tıpkı ateşli bir hastalığa yakalanıp sayıklaması gibi; tıpkı kendisi için kutsal saydığı sınırı bir kez geçtikten sonra bundan hoşlanmaya başladığı, artık kutsal bir şey tanımadığı gibi...”*

Tutuklu yaşamında bir diğer sıkıntı ise kadınlara ulaşabilme zorluğudur. Uygun zaman bulmak, yer kararlaştırmak, buluşma saati ayarlamak, en zoru da yalnız kalmayı sağlamak. Göz yummaları için nöbetçileri görmek ise en zordur. Genel olarak duruma göre avuç avuç para harcamak gerekebilmektedir.

Anlatıcı, arada bir koğuşun önünde dururken, çalışmaktan gelip koğuşlardan yemekhaneye, yemekhaneden koğuşlara tembel tembel gidip gelen mahkûmları izler: *“Ölü bir ev!”* diye mırıldanıyordum. Onların yüzlerine, davranışlarına bakarak nasıl insanlar olduklarını, karakterlerini, anlamaya çalışıyordum. Suratları asık veya çok kederli, (daha çok böyle görüyordum onları, cezaevindeki insanların karakteristik görünümüydü bu) birbirlerine küfrederek veya sadece konuşarak veya nihayet derin düşüncelere dalmış gibi sessiz, sakin, bazıları bitkin, uyuşuk, bir başkaları (burada bile) kendini beğenmiş, kasketlerini yana yatırmış, gocuklarını omuzlarına atmış, kibirli, çalılımlı, çevrelerindeki insanları küçümser tavırlarla, dudaklarında küstah bir gülümseme, tek başlarına dolaşıyorlardı.”

Kuşkusuz tutukluların birbirlerine küfrederek konuşmaları, sürekli suratlarının asık ve kederli oluşu da bir depresiflik ve strese oluş göstergesidir. Öyle ki her an kavgaya hazırlardır: “... -Yok değil, yanlış hatırlıyorsun. O dediğin başka bir meyhaneciydi.

-Ne demek yanlış hatırlıyorsun! Her şeyi sen mi bilirsin yani! Dilediğin kadar tanık gösterebilirim sana...

-Göster bakalım! Kendini ne sanıyorsun sen?

-Ne mi sanıyorum? Kaç kere hakkından geldim senin, hala kendini ne sanıyorsun diye soruyorsun!

-Hakkımdan mı gelmişsin? Benim hakkımdan gelebilecek adam daha anasından doğmadı. Buna kalkışan biri vardı, o da şimdi toprağın altında.

-Uyuz herif sen de!

-Sibirya akrebi ısırısın seni!

-Senin kafanı da bir Türk kılıcı uçursun!..”

Tutuklular için düşler kurmak, adeta yemek içmek gibi bir alışkanlıktır. Özellikle de özgürlük üzerine kurulan düşler, her tutuklunun vazgeçilmezidir. Tutuklu, daha hapisanede kaç günün kaldığını sayar ve düşlere dalar: “Özgürlüğü kısıtlanmış bir insanın umutları, özgür herhangi bir insanın umutlarından çok farklıdır. Özgür bir insanın elbette umutları vardır ama yaşamaktadır, çalışmaktadır; gerçek yaşamın burgacında dönüp durur. Ama bir mahkum için öyle değildir.... Kaderinde, yaşamında iyi yönde herhangi bir değişikliğin olabileceğini içgüdüsel olarak kesinlikle hayal edemez, düşünemez. Her mahkum kendi evinde olmadığını, burada geçici olduğunu hisseder.”

Anlatıcı, sağlık sorunları yaşadığı bir dönemde hastane izlenimlerini anlatır. Hasta olmadığı halde kürek cezalarından, bedensel çalışmalardan kurtulmak için numara yapanlar vardır. Anlatıcının, kırbaç cezası yedikten sonra hastaneye gelen tutukluları tasvir edişi çok etkileyicidir: “... Yardımın aslı, vurulan kırbaç veya sopalarla kötü durumdaki sırta koydukları soğuk suya batırılmış bir çarşafın, bir gömleğin sık sık değiştirilmesi; ayrıca, sırtta sıkça kırılan sopalardan yaraların içinde kalmış kıymıkların ustaca çıkarılmasıydı. Özellikle kıymıkların çıkarılması hastalara büyük acılar veriyordu. Ama cezalandırılanların bu acılara karşı gösterdikleri olağanüstü dirence, dayanma gücüne her zaman şaşımsındır.”

Bu kırbaç cezasını yemeden önce ve yedikten sonra tutukluların bir ruhsal çöküntü içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Ceza öncesi, ellerinden geldiğince bu korkunç günü ertelemeye çalışırlar. Ceza sonrası ise çekilen acılar, bu ruhsal çöküntünün devam etmesine neden olur. İçe kapanık, sessiz, düşünme yeteneklerini yitirmiş ve üzerlerine tuhaf bir dalgınlık çökmüş gibi olurlar.

Tutuklular kalabalık ortasında da olsa aslında yalnızlık duygusunu derinden hissederler. Geçmiş yaşamlarını sorgulayıp gelecekte, özgür kaldıklarında onları bekleyen yaşamın kurgulamasını yaparlar. Anlatıcı da bu duygulara kapılmıştır; “Yüzlerce arkadaşım olmasına karşın, bütün o yıllar korkunç bir yalnızlığın içindeydim ve sonunda bu yalnızlığı sevmeye başlamıştım. Ruhsal yönden yapayalnız, geçmiş yaşamımı düşünüyordum, her şeyi en küçük ayrıntısına varana dek gözden geçiriyordum, geçmişteki olayları inceliyordum, kendimi acımasızca, sertçe eleştiriyor, hatta bazı saatler, kendimi yargulamama, geçmişimi acımasızca eleştirmeme neden olan bu yalnızlığı yaşamama fırsat verdiği için kaderime şükrettiğim bile oluyordu. Öyle saatlerde içime ne büyük bir umut

doluyordu! Düşünüyordum, kararlar veriyordum, gelecekte bu hataları yapmayacağıma, geçmişte olduğu gibi yanılmayacağıma yeminler ediyordum.”

Dostoyevski, bu eseriyle Rus mahkumlara ve mahkumların yaşadığı cehenneme dair hakikati bütünüyle ortaya koyduğuna inanmaktadır: *“Hapishanede de insan insandır, ama bir yandan da değildir: Bacaklarınız zincirlidir, çevreniz demirlerle çevrilidir, arkanızda bir asker durur; sabah davul sesiyle uyanır, dayak yeme korkusuyla çalışırsınız.”*

Eserde suç, ceza, özgürlük, umut etme gibi konular üzerine belirtilen görüşler ön plana çıkarılır. Bir yandan Sibirya’daki yaşam anlatılırken, bir yandan da mahkumların portreleri çizilir. Bedeni ve ruhi acılarına karşın, burada karşılaştığı kişiler yazara tutuklu psikolojisi konusunda paha biçilmez ham madde sağlar.

A. Çehov’un Nisan 1890 yılında Japonya’nın kuzeyindeki tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu, Çarlık Rusyası’nın en ücra bölgesine, Sahalin Adası’na yapmış olduğu 2,5 ay süren yolculuktan sonra, Aralık 1890 tarihine kadar devam eden 8 aylık gözlemlerinden çıkan “Sahalin Adası” adlı eseri, yolculuktan beş yıl sonra, 1895 yılında yayımlanır. Bu eserinde; *“insanın aşağılanmasındaki en uç sınırı kendi gözlerimle gördüm”* diyerek, mahkumların aileleriyle birlikte bu aşağılanmayı, dışlanmışlığı ve yalnızlığı yaşayan çocuklarından bahseder: *“Baykal gemisinde üç yüz asker ve birkaç hükümlü vardı. Hükümlülerden birinin yanında beş yaşında kızı vardı ve iradeleden çıkarken babasının prangasından tutuyordu. Bu arada peşinde kampa kendi iradesiyle kocasının da gelmekte olmasıyla dikkatleri üzerine çeken bir kadın hükümlü vardı.”*

Çehov, bu seyahatnamesinde esaret ortamındaki insanın zorlu yaşamını, Sahalin adasının ekonomik durumunu ve doğasını inceler. Yazar, tutuklularla ve yerli halkla yaptığı söyleşileri ve tanık olduğu olayları kaleme alarak eserini oluşturur.

Yazar, yaptının ilk sayfalarında idam konusuna değinir. Artık idam cezasının nadiren uygulandığı söylentisinin yanlış olduğunu söyler. İdam cezası yerine uygulanan müebbet cezası da sonsuzluk özelliği taşımaktadır: *“Bütün cezaların idam cezasından miras aldığı tek amacı var; suçluyu normal insan ortamından sonsuza kadar uzaklaştırması ve ağır suç işleyen kişinin tıpkı idam cezasının hükmettiği zamanlardaki gibi, doğup büyüdüğü toplum için ölmüş olması...”*

Yazar, tüm yerleşim birimlerini ziyaret edebilmek ve sürgünlerin çoğunluğunun yaşamını yakından izleyebilmek için nüfus sayımı yapar. Açık pencerelerin önünden, tekdüze sesle prangalıların geçtiği Sahalin’de, toplum statüye büyük önem verir. Kürek mahkumu elbette statüsünden rahatsızlık duyar: *“... statüsünün ne olduğu sorusuna “işçi” yanıtını veriyor: Ağır hapis öncesi askeri hizmette bulduysa, mutlaka ayrıca “Efendim, eski askerim.” diye ekliyor. Ceza süresini ya da kendi deyişiyle hizmet süresini doldurduktan sonra kolonici konumuna geçiyor.”*

Yoksul aileler, on beş yaşına kadar çocukları için devletten ödenek almaktadırlar. Bu nedenle ebeveynler devlete yalan söyleyerek kimi gelinlik kız çağında, kimi çoktan hayat kadınlığına başlamış olan çocuklarını 13-14 yaşlarında gösterirler. Sahalin’de Rusya’dan kocalarının peşinden gelen kadınların, kendilerini ahlak bozukluğuna verdikleri gözlemlenmiştir. *“Duruşma sırasında özgür statüsündeki bir kadına paraların kaynağı sorulduğunda “Bedenimle kazandım.” diye yanıtlamıştır.”*

Tek bir hükümlünün peşine takılarak, düzenini, vatanını terk edip gelen eş ve çocukların, açlıktan, çaresizlikten yok oluşunu görürüz. Yani bir kişinin değil bir ailenin harcanışını görürüz.

Yazar, tek tek izbelerin içine girip kişilerin yaşamlarına nüfuz eder. Kısa süre önce Rusya'dan gelmiş bir ailenin betimlemesini yapar: *“Kapı eşiğinde kiracı kürek mahkumu oturmuş çarık diyor. Deri ve ayakkabı zifti kokuyor. Koridorda yırtık pırtık giysileriyle çocuklar yatıyor ve karanlık, dar bir köşede kendi isteğiyle adamın peşinden gelen eşi, küçük masa üzerinde yaban mersinli vareniki¹ yapıyor.”*

Mahkumlar, dedikodunun, entrikanın, kıskançlığın, çekememezliğin olduğu bir ortama maruz kalırlar. Kürek mahkumları için özgürlüklerinin ellerinden alınmasından ve zorunlu çalıştırılmalarından çok daha güçlü başka bir ıstırap daha vardır: zorunlu bir arada bulunma. Yazar, Aleksandrovsik sürgün-ağır hapis kampını ziyaret ettiğinde, koğuştan izlenimlerini aktarırken bu konulara değinir: *“Ortak koğuş, hükümlüye ...yalnız kalma fırsatını vermiyor. Satın alınan gardiyanların izniyle oynanan acımasız kumar, küfür, kahkaha, konuşmalar, kapuların gürültüsü açılıp kapanması, prangalı hücrede ise bütün gece aralıksız duyulan zincirlerin sesi, yorgun işçinin uyumasını engelliyor, sinirine dokunuyor ve bu da elbette beslenmesi ile psikolojisini olumsuz etkiliyor. Kaba eğlenceler, çoktan kabul edildiği üzere kötünün iyiye kaçınılmaz etkisiyle sürü halinde yaşam, hükümlünün ahlakını derinden soysuzlaştırıyor.”*

Yazarın, eserin bir bölümünde değindiği bir değer konu ise gardiyanların ne derece sadist bir yapıya sahip olduğudur. Buna örnek olarak eserden Rukov hapishanesi gardiyanı Livin gösterilir. Yetenekli, deneyimli ve girişken bir yapıya sahip olması gibi meziyetlerinin yanı sıra, şiddete eğilimi olmasıyla da bilinen birisidir Livin. İnsanları çubukla dövmeyi, onlara beden cezaları uygulamayı bir alışkanlık edinmiştir. Bu konuda mahkumlardan biriyle başı derde girse de bu işten, otoritesini kullanarak karlı çıkan yine Livin olmuştur.

Çehov bu eseriyle sürgün yaşamının zorlu koşullarını, statüye büyük önem verilen Sahalin Adasında mahkumların maruz kaldığı ezilmişlik hissini, yoksulluk yüzünden, yaşam mücadelesi verebilmek uğruna annelerin ve küçük yaşta kız çocukların kötü yola düştüklerini, gözlemlerinden yola çıkarak okuyucuya aktarır.

Rus kültürünün geleneklerine bağlı bir yazar olarak kendini gösteren V. M. Şukşin, kahramanlarını alt tabaka, sıradan, soysal basamağın en aşağı, en sayılmaz insanlarından seçer. “Küçük insanlar” eserlerinde temiz kalpli, parasız ve zor hayat şartlarına, imkansızlıklarına rağmen asil insanlara yakışan gönül cömertliğine sahip kişiler olarak verilir. “Kızıl Kartopu” adlı yapıtının kahramanı da işte böyle bir insandır. Rus köylüsünün sembolü haline gelir. Eskiden bir suçlu olan YegorProkudin imgesi, derin bir şiirsellikle doludur. Eserde, YegorProkudin’in tutukluluk yaşamı ve özgürlüğüne kavuştuktan sonra verdiği hayat mücadelesi yer alır. “Kızıl Kartopu” öyküsü tarihsel açıdan Rus halkını, Rus ruhunun yüceliğini gerçekçi bir şekilde yansıtır. Eski bir mahkumun dramatik hikayesinin anlatıldığı Şukşin’in “Kızıl Kartopu” adlı yapıtı, sinema filmi olarak gösterime girdiğinde de büyük bir yankı uyandırır.

Kırk yaşlarında ve kısa saçlı olan köylü YegorProkudin, bir suç çetesinin içinde büyümüş bir yetimdir. Hapishanede uzun yıllar yaşayan Prokudin, yaşam sevincinden uzak kalmıştır. Tek isteği, özgürlüğüne kavuşur kavuşmaz dürüstçe bir yaşam sürmektir. Çiftçilikle uğraşmayı düşünür. Zaman zaman Yegor’u saran yaşam sevinci, aşık olduğu

---

¹ Mayasız hamura kıyma, sebze, mantar, meyve ve peynir gibi harçların haşlanmış şekilde koyularak yapıldığı bir Slav yemeğidir.

Lyuba sayesinde daha da güçlenir. Lyuba onun kazara mahkum olduğunu düşünmektedir.Çünkü böylesine temiz ruhlu bir insana hiçbir suçu yakıştıramaz.Tüm mahkumların genel olarak yaşamak zorunda kaldıkları, yalnızlık, dışlanmışlık, aşağılanmak gibi duygularıYegorda yaşar.Lyuba ile bir çayhaneye girdiklerinde herkesin Yegor'a ilgi ile bakması onu rahatsız eder. Bulunduğu ortamı terk etmek istese de Lyuba'nın isteği üzerine oturmaya devam eder. Lyuba:“-Bırak baksınlar! Sana ne onlardan? Sen firari değilsin ki.”der.

Yegor'un takma adı “dertli”dir. Hayatta hiçbir akrabası olmamış, öksüz büyümüş bir insandır. Sevilmek, değer görmek ve buna benzer insana özgü olan birçok şeye yabancıdır. Bu nedenle sevimlenden korkmaktadır. Ona insan olduğunu hissettiren her şeyden korktuğu gibi: “Eğer birisi bana acır ya da aptallıkla severse, ben ...bilmiyorum, benim için ağır ve üzücü olur. Benim için iyi hatta kalbim sızlıyor ama korkuyorum. Korkuyorum!”

Lyuba ve ailesi ona şüphe ve güvensizlikle yaklaşır. Eski bir tutukluyu evlerine aldıkları için huzursuzdurlar. Yegor bu tutumlarını fark eder ve evi terk etmek için ayrılır. Ancak kalbinin yandığını hisseder ve gece vakti yeniden eve döner. “Ne zaman özgürlüğü hissetsem, kendime bir yer bulamıyorum.”der.

Yegor geçmişten sıyrılıp yeni bir yaşama başlar. Artık bir eşi ve yeni, zevkle yaptığı bir işi vardır. Çiftçiliğe başlar. Tarlayı sürüp ekmekten, canlı doğadan zevk alır, ağaçlarla konuşur, baharın tadını çıkarır. Ancak geçmiş yaşamında ait olduğu çete, onun bu huzurlu yaşamına devam etmesine izin vermez.Yegor, geçmiş yaşamının kurbanı olur. Sevgiye, gerçek yaşama doyamadanson nefesini verir.

Bu çalışmada incelenen her üç eser, kendi içinde bir bütünlük sağlamaktadır. Bir tutuklunun hapis günlerini, sürgün günlerini ve özgürlüğüne kavuştuktan sonra çektiği sıkıntıların tümünü eserler aracılığıyla gözlemleriz. “Ölü Evinden Anılar” da olayları bizzat yaşayan, tutukluluk yaşamının içinde yıllarını geçirmiş bir yazarın tutuklu psikolojisini okuyucuya duyumsattığını fark ederiz. Kendimizi olayların içinde hissederiz. “SahalinAdası”nda ise gözlemlere dayalı bir yapıt olduğu için, koşullara ve olaylara kuşbakışı bir bakış sergilendiğini görürüz. “Kızıl Kartopu”, bu olayların devamcısı, tutukluluk yaşamı sonrasının eseridir.

SON NOT

1Mayasız hamura kıyma, sebze, mantar, meyve ve peynir gibi harçların haşlanmış şekilde koyularak yapıldığı bir Slav yemeğidir. <https://ru.wikipedia.org/wiki/вареники>(Erişim Tarihi: 15.09.2014)

KAYNAKLAR

ÇЕHOV A.: (2013). Sahalin Adası, Çeviren: GulzhanatSakenova, İstanbul, Kırmızı Yayınları.

DOSTOYEVSKİ F. M.: (2006). Ölü Bir Evden Hatıralar, Çeviren: Ergin Altay, İstanbul, İletişim Yayıncılık.

ŞUKŞİN V. M.: (2002). Kızıl Kartopu, Çeviren: Mehmet Coşar, İstanbul, Multilingual Yayınları.

<https://ru.wikipedia.org/wiki/вареники> (Erişim Tarihi: 15.09.2014)

<http://www.farukeremvakfi.org.tr/21/11.html> (Erişim Tarihi: Haziran, 2014)

<http://zimbardo.socialpsychology.org/> (Erişim Tarihi: Haziran, 2014)
web.stanford.edu/dept/spec_coll/uaarch/exhibits/Narration. (Erişim Tarihi: Haziran, 2014)